

Литература:

1. Вижиченко В.Л., Чунаев А.А. Гуманізація професійного освіти в фізичній культурі // Теорія і практика фізичної культури. -2002. -№ 12. -С. 15-18.
2. Сенько Ю.В. Гуманітарні основи педагогічного освіти. Курс лекцій: Учеб. посібник для студентів высш. пед. учеб. заведень. - М.: Изд. центр «Академія», 2000. - 240 с.

В.В. Садова

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ»

Педагогічна наука сьогодні разом з усім українським суспільством переосвідчують досвід минулого і здійснюють спробу передбачити майбутнє. Вірогідні підстави для цього надають саме історико-педагогічні знання. Курс "Історія педагогіки" посідає важливе місце у системі університетської педагогічної освіти, оскільки покликаний сформулювати у майбутнього педагога-професіонала історико-педагогічне світобачення, розвинути професійне мислення, викарбувати індивідуальний стиль у роботі з учнями. Історія педагогіки є частиною історії культури людства, тому дозволяє залучити студентську молодь до демократичних загальнолюдських цінностей.

Історія педагогіки гуманістична за своєю суттю, оскільки досліджує діяльність окремих особистостей, соціальних груп щодо розвитку шкільництва, освіти, науки. Та сьогодні існують чималі протиріччя й перешкоди, перш за все, щодо змісту та логіки викладу навчального матеріалу даного курсу. Залишається не зданою прив'язка навчального матеріалу курсу до суспільно-історичних формацій, - явище, аксіоматичне для підручників з історії педагогіки радянських часів і практично подолане нині вітчизняними соціальними науками, та не педагогікою. Поодинокі спроби реалізувати нові підходи до змісту й структурування навчального матеріалу з історії педагогіки здійснюють російські вчені, - О.Н.Джурінський, О.І.Піскунов, В.О.Сітаров, - підручники яких набули поширення протягом останніх років і в Україні. Пропонується паралельний розгляд історичного розвитку педагогічної думки й практики виховання у різних народів в один і той же хронологічний період. Ті нечисленні українські видання, якими ми послуговуємося сьогодні, переважно покликані заповнити прогалину щодо історії української педагогіки, яка, безперечно, у багатьох аспектах залишається "terra incognita" для дослідників, та здебільшого розглядається авторами у відриві від загальноєвропейського, загальносвітового педагогічного контексту.

Увага студентів нині, як і десять-двадцять років тому, переважно концентрується на характерних особливостях теоретичної і практичної спадщини певних педагогічних діячів (зарубіжних і вітчизняних), аналізуються шкільні реформи, спроби модернізації освіти тощо. Та у такий спосіб не досягається широта і глибина педагогічного світогляду молоді людини; студенти вчать виділяти й аналізувати відмінності різних педагогічних концепцій, не усвідомлюючи зв'язків із загальними шляхами розвитку світової культури.

Історико-педагогічні знання як частина певних загальнофілософських

теорії значною мірою сприяли становленню соціально орієнтованого західноєвропейського громадянського суспільства, яке ми сьогодні визнаємо взірцем. Витоки європейської демократії полягають у “договірній теорії походження держави” Дж.Локка, а відтак – і в його емпірико-сенсуалістичній концепції виховання, в ідеї вільного виховання Ж-Ж.Руссо, теоріях громадянського виховання представників німецької Просвіти. Без усвідомлення і засвоєння цих знань неможливо уявити гуманну людину, педагога майбутнього.

Можна стверджувати, що основними напрямками оновлення змісту навчального курсу “Історія педагогіки” є:

- цілісність викладу історії педагогіки як складової частини єдиного культурно-історичного процесу;

- поширення соціально-антропологічного підходу, який нині широко використовується у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, зокрема, історії (Л.Февр, Ж.Ле Гоф, М.Блок);

- підсилення суто виховного аспекту під час подачі навчальної інформації, сприяння розвитку самостійних оціночних суджень студентів щодо певних педагогічних подій, явищ, фактів.

Література:

1. История педагогики и образования: Учеб. пособие /Под ред. академика РАО А.И.Пискунова. – М.: ТЦ Сфера, 2001. – 512.

2. Ситаров В.А. Дидактика: Учеб. пособие /Под ред. В.А.Сластенина. – М.: “Академия”, 2002. – 368 с.

Н.А. Ігнатюк

НАВЧАННЯ ВВІЧЛИВОГО СПІЛКУВАННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Процеси перебудови в навчанні іноземних мов відбуваються на фоні розробки нових концепцій середньої та вищої освіти, в яких провідним принципом проголошується формування і розвиток особистості.

Професійне навчання у вузі та формування студента як особистості відбувається у ході його соціальної взаємодії з викладачем. Одним з показників готовності студента до професійної діяльності є культура спілкування. Майбутній вчитель має бути не лише професіоналом, але й виразником соціально значущих норм, тенденцій поведінки, комунікантом, який знає і володіє правилами, принципами спілкування і мовленнєвого етикету, що сприяє досягненню взаєморозуміння в процесі спілкування.

Для викладача, і викладача англійської мови особливо, великого значення набувають знання та вживання в процесі спілкування тих мовних засобів, котрі сприяють формуванню особистості ввічливого, тактовного співрозмовника і ведуть до створення сприятливого клімату спілкування. Володіння мовною культурою надає викладачеві можливість керувати поведінкою студентів. Викладачеві важливо бути партнером, співпрацювати зі студентами під час спілкування. Мова викладача, яка відрізняється командним тоном і авторитарністю, як правило, ускладнює або перешкоджає контакту та ефективній співпраці між учасниками педагогічного спілкування. Тому для регуляції мовленнєвої поведінки комунікантів існують правила, яких вони повинні дотримуватись у процесі спілкування. Якщо комуніканти намагаються досягти взаєморозуміння,

вони мають керуватися у своїй мовленнєвій поведінці принципом співробітництва і принципом ввічливості (Grice H.P., Leech G., , Brown P., Levinson S., Беляєва О.І., Карасик В.І. та ін.)

Мета статті – описати мовні засоби вираження ввічливості, вживання яких у мовленні сприяє навчанню ввічливого спілкування.

Принцип ввічливості, який регулює мовленнєву взаємодію комунікантів, має естетичний, соціальний чи моральний характер. Ми виходимо із розуміння ввічливості як принципу, що лежить в основі мовленнєвої поведінки людей і спрямований на запобігання конфліктних ситуацій [1; 2]. Принцип ввічливості - це тип соціальної взаємодії, в основі якого лежить повага до особистості партнера.

Даний принцип регулює відносини між комунікантами і належить до мовленнєвого етикету. Мовленнєвий етикет, який пов'язаний з ввічливістю, осягає все, що виражає доброзичливе ставлення до співрозмовника, що може створити сприятливий клімат спілкування. Ввічливість – це одне із понять моральності. Ввічливість визначається в етиці як моральна якість, що характеризує людину, для якої повага до інших стала повсякденною нормою поведінки та звичним способом спілкування з оточуючими. Якщо ввічливість є формою виявлення поваги до іншого, то сама по собі повага припускає визнання гідності особистості, а також чуйність, делікатність і такт. Ввічливість необхідно обов'язково демонструвати при спілкуванні, інакше повага до людини виявиться нереалізованою.

Із точки зору мовленнєвої поведінки ввічливість передбачає “незавдання шкоди” мовою, схвалення партнера і, в той же час, вияв скромності, такту, що не дозволяє втручатися в особисту сферу співрозмовника. Щоб бути ввічливим, необхідно знати, що і за яких обставин вважається ввічливим. Ввічливість є відносним поняттям і визначається правилами, прийнятими у різних ситуаціях спілкування. Комунікативний контекст, який впливає на вибір форми вираження та визначення її маркованості за ознакою ввічливості, включає такі ознаки ситуації спілкування :

- а) статус комунікантів;
- б) ступінь соціально-психологічної дистанції (далека, близька);
- в) обставини спілкування [3, 43].

Відмічається, що чим більше ступінь соціально-психологічної дистанції або вище статус співрозмовника, тощо, тим більше ввічливою стає наша мова.

Ввічливість у спілкуванні повинна ґрунтуватися на ряді стратегій, основними з яких є: повага до особистості; прагнення до згоди, уникання прямих та використання непрямих мовленнєвих актів. Принцип ввічливості грає вирішальну роль у мовленнєвому спілкуванні в плані вибору мовних засобів для оформлення висловлювання.

Норми поведінки, що відбиваються в правилах етикету, зводяться до системи позитивних і негативних стратегій ввічливості; відповідно, виділяються позитивний та негативний типи ввічливості [1]. Негативна ввічливість полягає у зменшенні неввічливості неввічливих елокуцій, наприклад : “Ви підете з нами?” - “З задоволенням”. “Чи не могли б ви допомогти мені?” – “Звичайно”.

При реалізації негативної ввічливості виділяються такі основні стратегії: стратегія непрямого способу вираження; ненав'язування та ухилення; а також поважного ставлення до думки адресата та імперсоналізації висловлювання [4, 21]. Непрямий спосіб вираження спонукань, оцінок, емоцій, тощо,

знижує ступінь загрози соціальному “образу” адресата і стимулює прояву негативної ввічливості [4, 19]. Удаючись до непрямого способу вираження своєї мети, мовець розраховує не тільки на мовні знання співрозмовника, але й на його різноманітні немовні знання: знання принципів спілкування, умов успішності мовленнєвих актів та “енциклопедичні”, тобто фонові знання.

Дотримання принципу ввічливості при неформальному спілкуванні складає важливу лінгвістичну й соціальну характеристику мовленнєвої поведінки англійців. Прийнято вважати, що британське суспільство значною мірою будується на стратегії негативної ввічливості[5]. “Англійська ввічливість ... приписує стриманість як ознаку поваги до співрозмовника, який вправі дотримуватись своєї думки. Звідси схильність уникати категоричних тверджень або заперечень... потяг до вставних зворотів... “мені здається, я думаю, можливо я не правий, але ...”, які розраховані вихолостити визначеність і прямолінійність, здатну привести до зіткнення думок”[6, 230]. Тому при навчанні спілкування англійською мовою викладачеві необхідні знання англійського мовленнєвого етикету, особливостей прояви й стратегій комунікативного принципу ввічливості для успішності мовленнєвого спілкування.

Форма висловлювання, яка свідчить про доброзичливе ставлення вчителя, викликає позитивний настрій адресата мовлення та сприяє встановленню контакту між викладачем і студентом. Навпаки, форма мовлення, яка провокує негативні емоції учня, перешкоджає створенню сприятливого психологічного клімату спілкування внаслідок виникнення психологічного бар'єру між викладачем і студентами[7, 134].

Від того, як учасники педагогічного спілкування інтерпретують мовленнєву поведінку один одного, залежить характер їх взаємодії та результати спільної діяльності. Викладачу англійської мови необхідно враховувати це у своїй практичній роботі, оскільки його професійні та людські якості підлягають постійній оцінці з боку студентів. Успішна реалізація принципу ввічливості в мовленнєвому спілкуванні може бути досягнутою за умови адекватного використання мовних засобів вираження ввічливості[7].

У процесі навчання спілкування англійською мовою викладач не тільки інформує, стверджує, пояснює, але й звертається до студентів з проханням, командою, порадою, запрошує до співробітництва, дозволяє, тощо; іншими словами - спонукає учнів виконати / не виконувати певну дію, в який він зацікавлений.

Спонукування є одним із характерних явищ соціальної взаємодії людей. Спонукальне висловлювання є особистісноорієнтованим і створює мовленнєву ситуацію соціальної взаємодії, реалізуючи фіксовані відносини комунікантів. Виконуючи спонукальний мовленнєвий акт, змістом якого є пряме спонукування адресата до дії, мовець посягає на незалежність адресата, втручається в його особистісну сферу, виконуючи над ним, певною мірою, насилля. Спонукальне висловлювання так чи інакше регулює поведінку іншої людини згідно інтересів мовця, який є джерелом спонукування. З іншого боку, спонукальний мовленнєвий акт можна віднести до “ввічливих” оскільки мовець надає адресату повну свободу вибору дії.

Для вираження спонукального мовленнєвого акту існує безліч мовних засобів і конструкцій, по-різному орієнтованих на ввічливе спілкування і регулюючих взаємодію партнерів.

Висловлюючи спонукання, мовець надає перевагу непрямим директивам, у порівнянні з прямими директивними висловлюваннями, в силу етикетності форми, що знижує категоричність спонукальних ілюцій та підвищує їх ввічливість. Це дозволяє захистити мовця від комунікативних непорозумінь, веде до взаєморозуміння і ефективного співробітництва. Продемонструємо це на прикладі деяких директивних висловлювань: прохань, порад, дозволу та заборони.

В англійській мові ці мовленнєві акти можуть бути виражені різними мовними засобами. Відмітимо деякі з них.

Непрямі мовленнєві акти відображають національно-культурну специфіку мовленнєвого етикету англійців. Вживання таких форм обумовлено соціальними умовами комунікації, що потребують дотримання принципу ввічливості. Як напрямі мовленнєві акти використовуються розповідні директиви для вираження:

- ввічливого прохання:

I would be obliged if you reminded me of this seminar.

I'd be grateful if you informed me about the meeting. I would appreciate if you did that for me;

- ввічливої поради:

I could fetch it for you if you like;

- ввічливого запрошення:

I would do my homework if I were you. You'd better waste no time and do it now;

- ввічливого запрошення:

We could watch the film. I hope you'll join us.

Принцип ввічливості є універсальною основою непрямого вираження спонукань питальними реченнями:

- ввічливого прохання:

Could/Would/Will you open the window, please?

Would you be so kind as to take the papers to the dean?

- ввічливої пропозиції:

Is there any way I could (possibly) be of help?

- ввічливої поради:

Why don't you excuse yourself from my class?

Might it be an idea to write an article?

- ввічливого запиту про дозвіл:

Could I ask you two questions if you don't mind?

- ввічливого запрошення:

Would you like to take part in the meeting?

Димінутиви just, a bit, a little, знижуючи ілюктивну силу, надають висловлюванню некатегоричності, а, значить, негативної ввічливості.

Let us try and think a little, shall we?

Одиниці модусу типа I think вносять семантику суб'єктивної оцінки та елемент гіпотетичності, який веде до зниження категоричності спонукального висловлювання.

I thought you would like to look through the papers before leaving.

Непрямі некатегоричні висловлювання широко вживаються у сфері ввічливої комунікації в англійській мові. Від вміння мовця вибрати найбільш доречний мовний засіб у тій чи іншій ситуації, з урахування її зовнішніх факторів, залежить культура спілкування.

Оскільки викладач англійської мови навчає спілкуванню англійською

мовою, він повинен враховувати закономірності мовленнєвого спілкування у процесі реальної комунікації, де вчитель і учень виступають як мовленнєві партнери, що дотримуються правил мовленнєвої поведінки. Викладачеві, поряд з вимогою бути ширим, природнім, вміти слухати, тощо, необхідно бути доброзичливим і тактовним. Ввічливість має бути природнім станом вчителя. Ввічливість притягує, захоплює учня; він підсвідомо відчуває, що його шанують, а значить у нього з'являється більше довіри до вчителя і більша готовність до співпраці з ним. Безумовно, така співпраця буде більш ефективною. Таким чином, принцип ввічливості в мовленнєвому спілкуванні є знаряддям керування. І якщо між комунікантами немає взаєморозуміння, очевидно, вони не керувались, як мовленнєві партнери, принципами співробітництва та ввічливості.

Ввічливість є важливим інструментом виховання і навчання. Тому в процесі навчання англійської мови необхідно проводити цілеспрямоване знайомство учнів із принципом ввічливості, вчити їх ввічливому спілкуванню англійською мовою з урахуванням національних особливостей англійського мовленнєвого етикету.

Література:

1. Leech G. Explorations in Semantics and Pragmatics. – Amsterdam: John Benjamins B.V., 1980. – P. 79-117.
2. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. – Cambridge Univ. Press, 1987.
3. Беляева Е.И. Принцип вежливости в вопросительных речевых актах// Иностран. яз. в шк. – 1990. – №1. – С. 43-47.
4. Шевченко І.С. Исторична динаміка прагматичних властивостей англійського питального речення (16-20ст.): Автореф. дис.... док.філол.наук. – К., 1999. – 28с.
5. Карасик В.И. Этикет и английский язык// Иностран.яз.в шк. – 1993. – №2. – С. 57-60.
6. Овчинников В.И. Корни дуба. – М.: Прогресс. 1976. – 240с.
7. Юрьева Л.П. Роль эмоционального компонента речи преподавателя иностранного языка// Проблемы филологии и методики преподавания иностранных языков/ Сб. науч.ст. – Вып. 4. – СПб: Изд-во СПбГУЭФ, 2000. – С. 129-136.

И.Г. Бондарь

ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ФИЛЬМЫ КАК ОДИН ИЗ СПОСОБОВ ОПТИМИЗАЦИИ ПРОЦЕССА ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗАХ

За последние годы объём предлагаемого для изучения иностранного языка материала значительно возрос, что даёт уникальную возможность преподавателям и студентам подобрать именно то, что наиболее полно соответствует их способностям и возможностям в достижении умения понимать иностранную речь и говорить на иностранном языке. Вопрос о средствах обучения на сегодняшний день можно считать снятым с повестки дня (проблема выбора решается преподавателем в каждой конкретной ситуации). Однако, объём информации, которую нужно усваивать человеку, с каждым годом увеличивается. Процессы глобализации в современном мире требуют от молодого специалиста не только качественных

специальных знаний, но, чтобы быть успешным на рынке труда, ещё и умение получать информацию из зарубежных источников, большинство из которых англоязычные.

Относительная погружённость студентов языковых вузов в языковую же среду создаёт благоприятные предпосылки для прочного усвоения материала. В технических вузах ситуация иная, и преподавателю приходится затрачивать больше усилий, чтобы достичь необходимых результатов.

Поскольку изучение чего-либо—это, в первую очередь, процесс запоминания информации, было бы целесообразно определить, не вдаваясь в подробности, что именно лучше всего запоминается. Это то, что 1) необходимо, 2) часто повторяется, 3) производит сильное впечатление. Эти три условия своеобразный ключ для запуска механизма запоминания, и все они выполняются при использовании такого обучающего средства как художественный фильм. Не умаляя достоинств учебных лент, все же следует отметить, что такие фильмы в основном неинтересны для студентов, владеющих языком на среднем уровне (*intermediate level*), а именно таких становится всё больше на специальностях, требующих знания иностранного языка. Но к подбору художественного фильма следует подходить очень внимательно. В первую очередь нужно учитывать лексическую наполненность произведения. Языковой объём не должен быть слишком большим и перегруженным сленгом и идиомами. Вряд ли целесообразно выбирать также ленты, касающиеся специфических сторон человеческой деятельности, ввиду их перегруженности специальной терминологией. В качестве примера наиболее подходящих картин можно привести такие ленты, как “*Gladiator*”, “*The Planet of Apes*”, “*The Brave Heart*”.

Фильм рекомендуется разбить на логически законченные части и к каждой из них разработать упражнения таким образом, чтобы, с одной стороны, максимально облегчить понимание произносимого на экране, а с другой — стимулировать интерес к самостоятельной работе.

Перед началом просмотра студентам предлагается список новых слов (15-20) с транскрипцией и переводом. Чтобы облегчить себе их узнавание в картине студенты придумывают ситуации, в каких эти слова могут быть использованы. На дом они получают задание найти новые выражения с этими словами и составить с ними предложения. Далее следуют упражнения на перевод. Первое—перевод с английского на родной язык. Предложения подбираются так, чтобы в каждом была своя изюминка: либо интересное выражение, либо интересная грамматическая структура. Перевод же с родного языка на английский несколько проще с лексической и грамматической точек зрения и преследует две цели: 1) отработать уже знакомые структуры и 2) отработать собственно навыки перевода. Оба эти упражнения в дальнейшем используются для передачи его содержания. И, наконец, последнее предсмотровое задание—вопросы, которые ориентируют студента на основные моменты фильма, т.е. на что следует обратить особое внимание для последующего обсуждения.

После просмотра каждой части следует обсуждение по уже упомянутым вопросам, высказывание своего отношения к событиям и героям и, конечно же, пересказ сюжета с возможно большим количеством деталей для развития навыков спонтанного говорения.

После того, как все части фильма просмотрены и обсуждены, каждому

студенту пропонується висловитися в течение 1-2 минут о фильме в целом, об актерах и их игре, о полученных впечатлениях.

Такими основными направлениями работы с художественным фильмом. Чтобы сделать этот процесс еще более увлекательным можно предложить еще ряд упражнений следующего плана (как до, так и после просмотра) :

-определить, какому герою принадлежат следующие высказывания

- решить или составить кроссворд из новых слов;

- самостоятельно разработать упражнения на основе языкового и грамматического материала фильма и т.п.

Такой вид работы как просмотр художественного фильма, конечно же, требует значительной подготовительной работы со стороны преподавателя и упорного труда со стороны студентов. Однако, он абсолютно оправдан с методической и психологической точек зрения и приводит к хорошим результатам. Первое, и самое важное, уже сам факт что студент понимает фильм на языке оригинала, служит мощным импульсом к изучению иностранного языка. Второе, фильм — это сильный аудиовизуальный фактор воздействия. Полученный при этом эмоционально—эстетически й заряд способствует в большой степени лучшему усвоению материала. Концентрация внимания на иноязычной речи активизирует процессы запоминания. И третье, правильный подбор упражнений ведет к многократному обыгрыванию лексических и грамматических структур, использованных в картине. Таким образом, выполняются все три основные условия хорошей работы памяти, а следовательно, прочного усвоения материала.

С.О. Мелікова

ИНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ - ОСНОВА ПРОФЕСІЙНООРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

Формування особистості, становлення її індивідуальності неможливо без індивідуалізації процесу навчання. Концепція вищої освіти України наголошує на індивідуалізації як одній з основних умов підготовки професійних кадрів. Сьогодні найбільш важливим аспектом професійної підготовки студентів є оволодіння предметом як засобом розвитку особистості.

Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті наголошує на обов'язковому практичному володінні іноземною мовою кожним студентом. Зростає потреба у висококваліфікованих, освічених фахівцях, що володіють іноземною мовою та мають такі особистісні якості як високий професіоналізм, відповідальність та ініціативність.

Проблема індивідуалізації досліджувалася в вітчизняній і зарубіжній психолого-педагогічній науці в різних аспектах: як засіб підвищення ефективності навчання (Г.А.Буткін, В.І.Гладких, Л.В.Кондрашова, І.Е.Унг), пізнавальної активності і самостійності (Г.І.Коберник, Є.С.Рабунський, В.К.Буряк, І.А.Чуриков, Т.І.Шамова, Г.І.Шукіна), засоби організації фронтальної, групової і індивідуальної роботи учнів (В.А.Вихруц, Н.С.Лейтес, Т.М.Миколаєва), як засіб розвитку спеціфічних здібностей (Л.І.Божович, В.А.Крутецький, Н.Г.Морозова, В.О.Сухомлинський, Б.М.Теплов, П.М.Якобсон), попередження і ліквідації неуспішності (В.І.Загвязинський, М.І.Махмутов, Н.А. Менчинська), мотиви учнів, що

спонукають до навчання і як проблему формування пізнавальних інтересів (Л.І.Божович, Н.Г.Морозова, Г.І.Щукіна), як визначення рівнів, форм і видів диференціації та учбово-методичне забезпечення (Ю.К.Бабанський, Ю.З.Гільбух, Ю.І. Мальований, У.О.Онищук, В.Ф.Паламарчук).

Перелік індивідуальних особливостей щодо вивчення іноземних мов знайшов своє відображення у концепції індивідуалізації (Б.А.Ляпідус, М.В.Ляховицький, С.Ю.Миколаєва та ін.). Ряд досліджень присвячені застосуванню індивідуалізації навчання школярів і студентів вищих навчальних закладів (Н.Є.Жеренко, В.М.Жуковський, І.В.Коломисць, Т.П.Лисийчук, М.В.Ляховицький, О.Б.Метьолкіна, Н.О.Некрасова, С.Ю.Миколаєва, О.П.Петрашук, Л.Ю.Образцова, М.Н.Сосяк, Т.І.Труханова).

Окремі рекомендації з загальних питань індивідуалізації навчання наведені зарубіжними фахівцями (Н.В.Altman, R.Arends, D.Numán, S.Sheeran, A.Strauss, G.Sturtridge, H.Reinert).

Однак проблема застосування індивідуалізації професійноорієнтованого навчання іноземній мові студентами немовних факультетів є теоретично і практично нерозробленою. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного обґрунтування специфіки індивідуалізації професійноорієнтованого навчання іноземній мові студентів немовних факультетів, а також розробкою науково обґрунтованої технології реалізації індивідуального підходу.

В рамках дослідження за допомогою методів спостереження за процесом навчання іноземній мові на немовних факультетах, анкетування, інтерв'ювання, порівняння було підготовлено програму експерименту та проведено констатуючий експеримент.

Були виділені індивідуально-психологічні особливості студентів, що суттєво впливають на вивчення іноземної мови на немовних факультетах:

- рівень знань, умінь і навичок студентів;
- пізнавальна активність;
- рівень самоорганізації;
- відношення до вивчення іноземній мові;

Були виявлені та обґрунтовані дидактичні умови, що забезпечують ефективність індивідуалізації професійноорієнтованого навчання іноземній мові студентів немовних спеціальностей:

- діагностика індивідуально-психологічних особливостей студентів;
- прогнозування успішності оволодіння студентами іноземною мовою на основі врахування їхньої попередньої підготовки;
- відповідність технології навчання виділеним індивідуально-психологічним особливостям студентів;
- професійна зорієнтованість змісту навчального матеріалу.

Представлені умови дозволять здійснювати моніторинг індивідуалізації навчальної діяльності студентів з урахуванням специфіки навчального предмета й особливостями професійноорієнтованого навчання іноземній мові студентами немовних факультетів.

О ЗАДАЧАХ И СОДЕРЖАНИИ КУРСА «СТРАНОВЕДЕНИЕ» ДЛЯ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРА (РУССКИЙ)»

Современное образование нацелено на получение системных знаний, в том числе – на понимание, в каком месте нашей истории мы находимся, каково наше место в современном мире и какие ценности цивилизации следует выбирать. 12 лет независимости Украины принесли существенные изменения как в структуре, так и в содержании высшего образования: введены новые учебные курсы, направленные на изучение истории, культуры, экономики, языка вновь созданного государства, увеличилась доля гуманитарных дисциплин, больше внимания уделяется психолого-педагогическому компоненту, создаются условия для успешного овладения иностранными языками, наконец, обязательным становится студентов с компьютерными технологиями. В целом, трансформации призваны приблизить качество получаемого в Украине образования к мировым стандартам. Следует, однако, заметить, что некоторые фрагменты учебных планов остались вне реформ, что, на наш взгляд, снижает общий уровень подготовки специалистов.

Так, например, программа подготовки филологов-русистов не предусматривает специального обращения к вопросам истории и географии России, рассмотрения административно-территориального деления и современного политического устройства Российской Федерации, подробного изучения истории русской культуры и искусства. Причины подобного положения вещей очевидны: учебный план по-прежнему ориентирован на студента, получившего достаточную базовую подготовку по перечисленным вопросам в средней школе, и не учитывает особенностей современного среднего образования. В частности, того, что в Украине, даже в школах с русским языком обучения, отсутствуют такие учебные предметы, как “Русская литература”, “История России”, а курс народоведения направлен на формирование у школьников украинского менталитета. Практика показывает, что в вузы пришло поколение, плохо ориентирующееся не только в событиях далекого прошлого, но и в современных российских реалиях. Появились студенты – выпускники школ с украинским языком обучения, – которые испытывают затруднения в понимании научных и даже художественных текстов, поскольку стихийно усвоенного бытового русского не всегда хватает для восприятия семантико-стилистических тонкостей. Приходится признать, что для части украинской молодежи русский действительно стал иностранным языком и часть эта будет неуклонно увеличиваться.

Думается, именно поэтому следует ввести в учебные планы будущих русистов традиционную для факультетов иностранных языков дисциплину “Страноведение”, включающую в себя разнообразные сведения о стране изучаемого языка – России. Программа курса должна стать результатом сотрудничества представителей разных наук: филологов и историков, географов и политологов. Только такой подход позволит не просто заполнить лакуны, но сконцентрировать внимание на фактах и событиях, предопределивших современное территориальное и социальное членение языка, обусловивших сложные, часто противоречивые черты русского национального характера, нашедших наиболее яркое отражение на

стораницях російської літератури з її гуманізмом і глибоким психологізмом, об'яснюючих активні процеси в житті сучасної Росії, зберігаючи толерантність і уникнувши якої б то ні було предвзятості.

Оскільки рівень практичного володіння студентами російською мовою дозволяє використовувати її як основну мову викладання вже з першого курсу, вважаємо, що культурологічний комплекс цілеспрямовано запропонувати їм увазі не на старших курсах, як це прийнято в російсько-німецьких відділеннях, а в початку навчання, тим самим забезпечивши фундамент для плідного, осмисленого засвоєння дисциплін лінгвістичного і культурологічного циклу, успішного оволодіння спеціальністю в цілому.

Т.Й. Рейзенкінд, Л.І. Варнавська

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Розбудова нової суспільства в Україні, інтеграція її у світове товариство потребують формування особистості, здатної до самовдосконалення, самопізнання та самооцінки. При цьому важливим її показником є здібності, тобто індивідуальні психологічні особливості людини, що мають прояв у конкретно-предметній діяльності.

Здібності пов'язані із знаннями, вміннями, навичками. Останні можуть формуватися у різноманітних формах діяльності і мати прояв у таких розумових показниках – гнучкість, критичність, самостійність, широта мислення.

Сукупність розумових здібностей, що передбачає можливість вирішувати різноманітні завдання у педагогічному процесі, розглядаються як інтелектуальні здібності.

При відсутності необхідних задатків до розвитку одних здібностей, їх дефіцит може поповнюватися за рахунок більш міцного розвитку інших. Це здійснюється за допомогою компенсації одних дій іншими.

Зазначимо, що виконання певного завдання залежить не від розвитку лише однієї здібності, а комплексу здібностей. Властивість компенсаційних здібностей за рахунок розвитку інших відкриває можливості для вдосконалення кожної людини. Тому високий рівень загальних здібностей, до яких відносяться й інтелектуальні, має вплив на розвиток художніх, зокрема музичних.

У цьому зв'язку наголошуємо на доцільності формування на уроках музики не лише музичних, але й інтелектуальних здібностей, умінь, які пов'язані з розумінням, поглибленням мистецтвознавських понять. Останнє доцільно ототожнювати з поняттям “мислення”. Якщо мислення частіше розглядається як процес, то інтелектуальні дії складають сенс цього процесу.

Виходячи з викладеного під інтелектуальними здібностями, в умовах їх формування на уроках музики, слід розуміти складне, динамічне утворення, яке включає такі структурні компоненти: когнітивно-орієнтаційний компонент, що зумовлений усвідомленням понять змісту художніх засобів виразності, стилю, жанрів, емоційно-образного змісту твору, прийомів творення власного твору; психофізіологічний компонент, що допомагає інтеграції у свідомості студента чуттєвого образу (уявлення щодо музичного слуху, ритму, ладового відчуття) із розумовими діями; емоційно-вольовий, який передбачає включення почуттів, концентрацію волі, наявність

інтегрованого механізму, зумовленого можливостями забезпечувати установку на цілеспрямовані дії в ході виконання поставленого завдання на основі принципу компенсації однієї дії іншою.

У цьому зв'язку зазначимо, що набуття знань не є єдиним чинником розвитку особистості. Велике значення у цьому процесі відіграє чуттєва форма осягнення дійсності. Саме це пов'язано з пізнанням мистецтв, зокрема й музики.

Нині накопичений досвід розвитку специфічних здібностей у галузі вивчення мистецьких дисциплін, використовуються ефективні технології розвитку художніх здібностей, але водночас має прояв невизначеність інтеграційних механізмів, яка поєднувала б різноманітні технології та методики навчання на основі сучасних наукових підходів, поширення інформативного простору та комп'ютеризації навчання.

Таким чином, виникає протиріччя між потребою формування інтелектуальних здібностей студентів – майбутніх вчителів музики та відсутністю належного методологічного та методичного забезпечення в узгодженні з сучасними вимогами до гуманізації освіти, а саме забезпечення принципу життєдіяльності шляхом технологічного підходу – комп'ютеризації навчання.

У цьому зв'язку метою нашого дослідження є визначення системи завдань, націленої на формування інтелектуальних здібностей студентів – майбутніх вчителів.

Завданням дослідження є розробка дидактичних матеріалів за допомогою впровадження електронного пристрою “Ямаха”.

При цьому ми вивчали праці дослідників, які використовували технічні засоби навчання з метою підвищення ефективності професійної підготовки вчителя. До таких ми відносили О. Горемікіна, П. Лобанова, Т. Рейзенкінд, В. Шульгіна, В. Яковлєва.

Методологічними засадами технологічного підходу до навчання в музичних класах було використання програмованих дидактичних матеріалів, які використовувалися у якості засобу підвищення ефективності самостійної роботи студентів, посилення принципу наочності.

З цією метою використовувалися озвучені посібники “Звукозапис-1”. У цих посібниках у якості програмованого компонента використовувався окремий заданий фрагмент партитури. Інші фрагменти партитури студенти складали самостійно.

При розбудові власної системи завдань за допомогою “Ямахи” ми наголошували на такому: діяльності організації ситуації формування інтелектуальних здібностей, яка б впливала на реалізацію функцій режисера вчителем музики безпосередньо в практичній діяльності (І. Зязюн); формуванні відношення студента до самостійної роботи щодо творення оригінальних дидактичних матеріалів за допомогою спеціальних вправ на основі впровадження художнього принципу монтажу, що сприяє особистісному усвідомленню дидактичного матеріалу, скерованого на професійну діяльність на уроках музики в школі.

Цього можливо досягнути за допомогою таких завдань-вправ: розробки власної інструкції до “Ямахи” щодо вибору стилю акомпанементу до заданої мелодії, аналізу музичних фрагментів, узагальнення понять, коли використовується метод проб та помилок в пошуках найбільш виразного акомпанементу з точки зору особистісного підходу вчителя.

При цьому накопичується емоційно-образний досвід студента в умовах

опредмечування його власних творчих потреб на основі інтуїції.

Останнє збагачує уявлення студентів і складає умови для формування інтелектуальних здібностей завдяки отриманню можливостей стимулювання мотивацій студента в ході використання методів порівняльного аналізу щодо інтеграції та синтезу інформації, отриманої шляхом творення чуттєвого образу, включення механізмів сенсомоторної сфери, визначення та узагальнення власної позиції щодо стилю, гармонії, особливостей мелодії за допомогою “Ямахи”, коли аналізувалися 600 варіантів прикладів звучання різноманітних музичних інструментів та груп. У ході обрання музичного акомпанементу також аналізувалися 200 варіантів гармонічного та ритмічного супроводу, що забезпечувало формування цілісного чуттєвого образу, реалізацію зв'язку теоретичних знань із конкретно предметними, активний синтез репродуктивного та продуктивного типу мислення; формування мобільності, гнучкості, швидкості мислення, самостійну розробку інструктажу до використання “Ямахи”. Суть цього монтажу полягала у такому:

- 1) обирається зразок мелодії пісні (знайомої, чи незнайомої);
- 2) за допомогою графі “стиль” індивідуально обирається ритмічний, ударний супровід, який заводиться у пам'ять “Ямахи”;
- 3) використовується прийом монтажу;
- 4) використовується метод порівняльного аналізу на матеріалі визначення особливостей авторської концепції композитора пісні та продуктом власної творчості на основі коментарю, що закладений у “Ямаху” англійською мовою, отримані результати вводяться у пам'ять “Ямахи”.

Проведений нами експеримент в рамках позашкільної роботи в оздоровчому таборі дозволив зробити такі висновки:

1. Вправи-завдання, що складені за допомогою “Ямахи” допомагають студентам втілювати принцип зв'язку з життям, сенс якого полягає в інтеграції професійних знань та комп'ютерних технологій. Останнє складає умови для формування інтелектуальних здібностей студентів.

2. Складаються умови для розвитку таких показників інтелектуальних здібностей як гнучкість, мобільність, оригінальність, критичність, уміння інтегрувати різноманітні образи, ідеї, робити самостійно узагальнення, моделювати ситуації та гіпотези.

Подальша перспектива нашого дослідження полягає у розробці нових дидактичних матеріалів та завдань на основі врахування сучасних теорій щодо формування сучасної особистості та сучасних форм мислення.

О.В. Бондаренко

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ В СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ШКОЛИ

Сьогодні внаслідок зміни соціальної парадигми буття відбуваються перебудови й в освіті. Однією з них є перехід від предметного навчання до особистісно орієнтованого. Така особистісна орієнтація освіти передбачає вивчення можливостей і обставин індивідуального розвитку, умов саморозкриття й самореалізації людини на різних етапах її життєдіяльності і є характерною як для загальноосвітньої так і для професійної школи. Ідеї щодо поліпшення системи підготовки майбутніх учителів саме за

рахунок практичної й особистісної орієнтації знайшли своє відображення в працях таких учених, як К. О. Альбуханова-Славська, В. О. Моляко, І. С. Якиманська, В. В. Сериков, І. Д. Бех та ін. Складні проблеми демократизації сучасної системи освіти не можна вирішити, не підвищуючи вимог до вчителя. Саме зараз, нам бракує творчого, ініціативного, сміливого до пошуку фахівця, який є готовим до професійної діяльності, вміє правильно поєднати форми та методи педагогічного впливу на школярів, пробудити в них інтерес до пізнання навколишнього світу. Значні можливості у реалізації даних завдань має краєзнавча робота, ефективність якої залежить від готовності вчителя до її проведення. Готовність до краєзнавчої роботи є важливою характеристикою професійності вчителя географії, оскільки вона може забезпечити високі результати педагогічної діяльності.

В останній час вийшло багато праць присвячених дослідженню актуальних питань краєзнавства (М. Костриця, М. Крачило, В. Обозний, М. Стельмахович, В. Струманський та ін.). Проте, ми вважаємо, що питання формування готовності студентів до краєзнавчої роботи в умовах саме особистісно орієнтованого навчання розкрито ще недостатньо.

Аналіз вузівської та шкільної практики й дослідження останніх років показують, що випускники вузу є невідготовленими до краєзнавчої роботи в школі, і якщо ця робота дійсно проводиться на належному рівні, то зазвичай досвідченими вчителями. Підтвердженням цього можуть служити результати спостережень, анкетування та бесід проведених з учнями та педагогами. Вони свідчать про те, що краєзнавчі знання школярів поверхневі та несистематичні. Учителі усвідомлюють важливу роль краєзнавчої роботи у педагогічному процесі, проте організована вона слабо через ряд певних об'єктивних і суб'єктивних причин. Отже, існує певне протиріччя між потребою у формуванні творчої особистості вчителя географії та її традиційною підготовкою у вищій школі. Наслідком такої ситуації є нездатність випускниками реалізувати свої теоретичні знання на практиці, через слабку теоретико-методичну підготовку. Зняття протиріч можливе за умови систематичної підготовки майбутніх учителів, яка забезпечує не лише реалізацію теорії на практиці, а й сприяє формуванню готовності студента до краєзнавчої роботи як важливого показника його професіоналізму.

Що ж означає бути готовим до краєзнавчої роботи з учнями? Така готовність передбачає позитивне ставлення студентів до повноцінної передачі культурних надбань конкретного регіону від покоління до покоління; обізнаність випускників географічного факультету з питань загальнокультурної, спеціально-професійної та спеціально-предметної освіти (за В. Обозним); оволодіння знаннями про структуру особистості її особливості формування та розвитку; набуття відповідних умінь організації активної пошуково-дослідницької діяльності, самооцінку своєї профпідготовки тощо. Достатній розвиток цих характеристик та їх цілісна єдність є показником високого рівня професійної готовності до краєзнавчої роботи. Крім того, підготовка спеціаліста має забезпечуватися не лише на теоретичному рівні, а й обов'язково на практичному й методичному, оскільки це дозволяє уникнути істотних проблем під час роботи в школі.

Отже, формування готовності студентів до краєзнавчої роботи з учнями має важливе значення для реалізації завдань, які стоять перед сучасною системою освіти, а також для професійного становлення особистості майбутнього вчителя.

Подальшого дослідження потребує питання визначення сутності, змісту, структурних компонентів і рівнів готовності вчителів та студентів до краєзнавчої роботи з учнями в шкільній практиці.

Г.І. Матукова

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ФОРМУВАННЯ КОМПОНЕНТІВ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті Ганни Іллівни Матукової „Вплив фізичної культури на формування компонентів загальної культури майбутніх фахівців” розглядається фізична культура як важливий компонент загальної культури студента. Результати дослідження виявили, що необхідно змінити погляди студентів на фізичну культуру, ставлення до свого тіла, здоров'я, як головної цінності людини, способу життя, . Для цього потрібні нові форми позааудиторної роботи.

In Ganna Illivna Matukovoj's clause “ Influence of physical training on formation of components of the general culture of the future experts “ is considered physical training as the important component of the general culture of the student. Results of research have revealed, that it is necessary to change sights of students to physical training, the attitude to the body, health, as main value of the person, a way of life. New forms are necessary for this purpose works.

Становлення фізичної культури молодшої людини сьогодення відбувається під впливом багатьох факторів. З одного боку - це сукупність соціально-економічних та психолого-педагогічних відносин, а з другого - діючі сили внутрішнього розвитку, що сприяють змінам у самопізнанні.

В.К. Бальсевич, С.В. Биков, О. Вишневський, Л.І. Лубишева та ін. підкреслюють, що наслідком фізичного виховання є фізична культура (у культурологічному розумінні), яка в співвідношенні з гуманістичним вихованням є вихованням тілесного, психологічного і інтелектуального [2]. О. Вишневський зауважує, що “душа і тіло – поєднані в людині”.

Отже фізична освіта формує індивідуальність та будує “фундамент” здоров'я, яке дуже важливе для майбутнього фахівця. Незважаючи на це, проблема актуалізації фізичної культури серед молоді є головною проблемою сьогодення.

Досліджуючи шляхи активізації і підвищення рухової активності молоді, формування культури сучасного студента, ми прийшли до висновку про хибність деяких поглядів на фізичну культуру як якості особистості.

Ми вважали за необхідне виявити:

- оцінку студентами стану свого здоров'я, рівня фізичної підготовленості,
- погляди майбутнього фахівця на значення фізичної культури у його житті,
- рівень спеціальних знань у галузі фізичної культури,
- розуміння поняття фізичної культури як загальної культури, її зв'язок з вихованням.

Було опитано та анонімно анкетовано 167 студентів різних курсів (з них 84 – жінки й 83- чоловіки) Криворізького економічного інституту КНЕУ та Криворізького педагогічного університету.

Виявлено, що більша кількість студентів (75 %) не може об'єктивно оцінити рівень своєї фізичної підготовки, вважає кращим відпочинком - пасивним. “Невелике значення” має фізична культура у житті сучасного молодого фахівця у 62% студентів. А рівень спеціальних знань у галузі